

Nagroda Literacka im. Czesława Miłosza

written by Artur Wejnerowski | 1 września 2026

Są pisarze jednej książki. Są pisarze jednego bohatera. Są pisarze jednego gatunku, jednej krainy, jednego miasta, jednego tematu, a nawet jednej obsesji. Są wśród nich pisarze wybitni. Zdarzają się genialni. Jest ich wcale niemało. Są jednak również pisarze, których za Victorem Hugo można by nazwać „pracownikami morza”. Ich ambicją nie jest opowiadanie jednej historii ani opisanie wybranego fragmentu rzeczywistości. Ich żywiołem jest całość. Pracują na otwartym morzu idei, których horyzontem pozostaje całe ludzkie doświadczenie. Obejmują swoją refleksją niemal wszystkie obszary ludzkiego poznania, żadnego z nich nie traktując jako podrzędnego lub nieważnego, wiedzą bowiem, że żadnego nie da się zrozumieć w oderwaniu od pozostałych. Są bardziej odkrywcami niż zdobywcami, bardziej kartografami niż budowniczymi. Nie tworzą jednej wielkiej opowieści. Tworzą mapę świata.

Wielkości „pracowników morza” nie da się mierzyć liczbą stron ani rozmiarami ich dorobku. Dantego zmieścimy w jednym woluminie, Szekspira w kilkunastu, Goethe wymaga osobnej półki zdolnej pomieścić wszystko, co stworzył w ciągu swojego długiego i pracowitego życia. Każdy z nich stał się emblematyczny dla własnej epoki: Dante dla średniowiecza, Szekspir dla renesansu, Goethe dla przełomu oświecenia i romantyzmu. Rozmachem zamierzeń i dokonań wszyscy oni przekroczyli jednak granice swoich czasów, by świecić niegasnącym światłem na firmamencie kulturowego dziedzictwa ludzkości.

Czesław Miłosz, zdaniem Marii Janion, wykonał „gigantyczną, niewiarygodną właściwie pracę, niemającą w Polsce w tym stuleciu analogii: podjął wszystkie najważniejsze wątki myśli dwudziestowiecznej, europejskiej i światowej, i o tym napisał”. Miłosz nie był oczywiście jedynym dwudziestowiecznym „pracownikiem morza”. Należał do elitarnego grona pisarzy, takich jak T.S. Eliot (którego *Ziemie jałową* przełożył na język polski podczas wojny), Thomas Mann czy Albert Camus, bez których znaczna część duchowych doświadczeń minionego wieku pozostałaby dla nas zapieczętowaną księgą. Był jednym z najważniejszych świadków i egzegetów nowoczesności, jednym z tych autorów, dzięki którym nasza cywilizacja lepiej rozumie samą siebie.

Twórczość Miłosza pozostaje równie nieobjęta jak jego *Nieobjęta ziemia*. Trudno ją zmierzyć nie tylko ze względu na rozległość horyzontów ideowych i poznawczych, lecz także na niezwykle różnorodność gatunkową. We wszystkich uprawianych przez siebie gatunkach literackich osiągnął mistrzostwo, w poezji i eseistyce – genialność. Nawet jego publicystyka pozostaje wzorem stylistycznej klarowności i harmonii. Przekłady, również biblijne, słusznie uznawane są za kongenialne.

Siła jego języka polega na rzadko spotykanym połączeniu precyzji i kunsztu. Twórczość Miłosza nawiązuje do najlepszych wzorów polszczyzny, zwłaszcza do uwielbianego przez niego Mickiewicza, jego litewskiego krajana, pozostając punktem odniesienia dla kolejnych pokoleń jej użytkowników. Był jednym z największych stylistów języka polskiego. Myśl Miłosza przyobleczona została w słowo, którego piękno dorównuje jego głębi.

Ustanawiamy Nagrodę Literacką im. Czesława Miłosza przekonani, że literatura

nadal pozostaje jednym z najważniejszych sposobów poznawania i opisywania świata. Wielkie dzieła, współtworząc duchową i intelektualną historię ludzkości, będąc jej głosem i pamięcią oraz jednym z najdoskonalszych narzędzi jej interpretacji, pozwalają człowiekowi lepiej rozumieć samego siebie, opisywać i porządkować własne doświadczenie oraz nadawać sens wydarzeniom i słowom. Bez literatury wiedzielibyśmy nieskończenie mniej o świecie i nieskończenie mniej o sobie.

Żadna nagroda nie przesądza o wielkości pisarza. Ostatecznym sędzią literatury pozostaje czas. Kultura potrzebuje jednak znaków pamięci i publicznych gestów uznania. Potrzebuje instytucji przypominających, że literatura nie jest dziedziną życia taką jak inne, lecz stanowi jeden z jego najistotniejszych wymiarów.

Patron nagrody nie jest wyborem przypadkowym. Stanowi miarę, według której określamy literacką wielkość. Wybierając Czesława Miłosza, wskazujemy na jednego z najwybitniejszych pisarzy XX wieku, którego twórczość stała się trwałą częścią światowego dziedzictwa kultury. Wskazujemy zarazem na autora, którego głęboki humanizm wyrastał z nieustannego poszukiwania prawdy o człowieku, historii i świecie.

Pragniemy, aby jego imię patronowało najwybitniejszym osiągnięciom współczesnej literatury polskiej – poezji, eseistyce i prozie.

Wierzimy, że wielka literatura pozostaje jedną z najtrwalszych form ludzkiego poznania, a twórczość Czesława Miłosza jest jej nieprzemijającą miarą.

Jury Nagrody - Skład Kapituły Nagrody im. Czesława Miłosza:

Tomasz Makowski - dyrektor Biblioteki Narodowej - przewodniczący Kapituły

Tomasz Makowski, historyk, bibliotekarz i od 2007 roku dyrektor Biblioteki Narodowej. Specjalizuje się w historii bibliotek i rękopisoznawstwie. Przewodniczy Krajowej Radzie Bibliotecznej. W 2025 roku, jako pierwszy Polak, został wybrany na przewodniczącego Conference of Directors of National Libraries (CDNL) – międzynarodowego stowarzyszenia skupiającego dyrektorów bibliotek narodowych z całego świata. W jego działalności troska o najstarsze rękopisy i książki spotyka się z przekonaniem, że dziedzictwo zachowuje żywotność tylko wtedy, gdy pozostaje dostępne dla kolejnych pokoleń. Biblioteka nie jest w tym ujęciu skarbcem odwróconym ku przeszłości, lecz miejscem, w którym przeszłość zostaje ocalona dla obecnego oraz przyszłego czytania, odkrywania i interpretowania.

Ryszard Krynicki

Ryszard Krynicki, poeta Nowej Fali, tłumacz literatury niemieckojęzycznej – przede wszystkim Paula Celana i Nelly Sachs – oraz wydawca. Za swój właściwy debiut książkowy uznaje tom *Akt urodzenia* z 1969 roku. Współzałożyciel Wydawnictwa a5, od początku lat dziewięćdziesiątych redaguje jego „Bibliotekę Poetycką”, jedną z najważniejszych polskich serii poetyckich. Laureat Międzynarodowej Nagrody Literackiej im. Zbigniewa Herberta oraz Wrocławskiej Nagrody Poetyckiej Silesius za całokształt twórczości. Jego poezja z biegiem lat stawała się coraz bardziej oszczędna. Krynicki stopniowo ograniczał liczbę słów i środków poetyckich, kondensując swoją wypowiedź do krótkich, niekiedy kilkuwersowych utworów, w których każde słowo nabiera szczególnej wagi. Wielokrotnie

powraca do własnych tekstów, poprawia je i skraca, jak gdyby żaden wiersz nie był dany raz na zawsze. Ta nieufność wobec językowego nadmiaru zbliża jego poezję do ciszy – słowo znaczy tym więcej, im mniej słów je otacza.

Ewa Lipska

Ewa Lipska, jedna z najwybitniejszych współczesnych polskich poetek, autorka kilkudziesięciu książek. Studiowała malarstwo w Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie, a w 1967 roku zadebiutowała tomem *Wiersze*. Karierę rozpoczynała w czasie narodzin Nowej Fali, pozostała jednak poetką osobną, niezwiązaną z jej programem i manifestami. Pracowała jako redaktorka działu poezji Wydawnictwa Literackiego, a w latach dziewięćdziesiątych ubiegłego wieku kierowała Instytutem Polskim w Wiedniu. Wydała m.in. tomy *Dom Spokojnej Młodości*, *Sklepy zoologiczne* i *Czytnik linii papilarnych* oraz prozę poetycką *Wariacje Geldbergowskie*, nominowaną do Nagrody Literackiej Nike 2024. W 2025 roku ukazał się *Wielki Wybuch*, przygotowany przez poetkę wybór 150 wierszy z dwudziestu tomów wydanych w latach 1967–2019. Jej poezję od początku cechują ironia, paradoks i nieufność wobec gotowych form języka. Lipska chętnie sięga po słownictwo zaczerpnięte z polityki, reklamy, mediów czy nowych technologii, przesuwając jego znaczenia i umieszczając je w nieoczekiwanych kontekstach. Za językową grą i charakterystycznym poczuciem humoru kryją się jednak pytania całkiem serio – o samotność, miłość, przemijanie i śmierć. Najbardziej współczesne słowa prowadzą w jej poezji ku pytaniom starym jak świat.

Regulamin

§ 1

1. Nagroda im. Czesława Miłosza, zwana dalej „Nagrodą”, została ustanowiona dla wyróżniania najwybitniejszych osiągnięć literackich w dziedzinach pisarstwa uprawianych przez Czesława Miłosza.
2. Nagroda służy wyróżnianiu twórczości o szczególnej randze artystycznej i intelektualnej, poszerzającej rozumienie człowieka, historii i świata.
3. Nagroda jest przyznawana corocznie. Pierwszy raz nagroda zostanie przyznana w 2026 roku.
4. Organizatorem Nagrody jest Biblioteka Narodowa, zwana dalej „Organizatorem”.
5. Fundatorem Nagrody jest Polska Fundacja Narodowa, zwana dalej „Fundatorem”.

§ 2

1. Nagroda może zostać przyznana:
 - 1) za wybitne dzieło lub szczególne osiągnięcie literackie albo
 - 2) za całokształt twórczości.
2. Nagroda jest przyznawana za twórczość należącą do dziedzin pisarstwa uprawianych przez Czesława Miłosza.
3. O spełnieniu warunków określonych w ust. 1 i 2 rozstrzyga Kapituła Nagrody.
4. Nagroda nie jest dzielona na kategorie.

5. Bezpośredni związek dzieła lub twórczości z osobą albo dorobkiem Czesława Miłosza nie jest warunkiem przyznania Nagrody.

§ 3

1. Przyznając Nagrodę, Kapituła kieruje się rangą artystyczną i intelektualną dzieła lub twórczości, oryginalnością języka i formy oraz ich znaczeniem dla rozumienia człowieka i świata.
2. Ocena dzieła, osiągnięcia lub twórczości należy wyłącznie do Kapituły i ma charakter autonomiczny.

§ 4

1. Nagrodę przyznaje Kapituła Nagrody im. Czesława Miłosza, zwana dalej „Kapitułą”.
2. Skład Kapituły określa załącznik do niniejszego Regulaminu.
3. Członków Kapituły powołuje Organizator.
4. Przewodniczącym Kapituły jest Dyrektor Biblioteki Narodowej.
5. Organizator powołuje Sekretarza Nagrody, odpowiedzialnego za organizację prac Kapituły. Sekretarz nie bierze udziału w podejmowaniu decyzji przez Kapitułę.
6. Członkowie Kapituły są niezależni w swoich ocenach i decyzjach dotyczących przyznania Nagrody.
7. Członek Kapituły nie uczestniczy w ocenie ani podejmowaniu decyzji w sprawie, w której zachodzą okoliczności mogące podważyć jego bezstronność.

§ 5

1. Kapituła dokonuje rozpoznania najważniejszych współczesnych osiągnięć literackich oraz dorobku twórców, którzy mogą zostać wyróżnieni Nagrodą.
2. Dzieła i twórcy rozpatrywani przez Kapitułę są wskazywani przez jej członków.
3. Nagroda nie jest przedmiotem otwartego naboru. Kandydatur do Nagrody nie zgłaszają autorzy, wydawcy ani inne osoby lub instytucje spoza Kapituły.
4. Prace Kapituły mają charakter poufny.

§ 6

1. Kapituła wybiera laureata Nagrody.
2. Kapituła dąży do podjęcia decyzji w drodze porozumienia. Jeżeli osiągnięcie porozumienia nie jest możliwe, decyzja jest podejmowana w głosowaniu.
3. Kapituła może nie przyznać Nagrody w danym roku.
4. Decyzja Kapituły jest ostateczna.

§ 7

1. Laureat otrzymuje Nagrodę im. Czesława Miłosza, na którą składają się:
 - 1) nagroda pieniężna ufundowana przez Fundatora;
 - 2) statuetka Nagrody;
 - 3) dyplom.
2. Wysokość nagrody pieniężnej określa Fundator corocznie w porozumieniu z Organizatorem.
3. Nagroda jest wręczana podczas uroczystości organizowanej przez Organizatora.

4. Kapituła przedstawia publiczne uzasadnienie przyznania Nagrody.

§ 8

1. Przebieg obrad Kapituły, stanowiska jej członków oraz szczegółowy przebieg podejmowania decyzji są poufne.

2. Organizator zapewnia Kapitulę warunki niezbędne do niezależnego wykonywania jej zadań.

3. W sprawach nieuregulowanych w niniejszym Regulaminie Kapituła rozstrzyga w zakresie dotyczącym jej prac, a Organizator – w zakresie organizacji Nagrody.

4. Regulamin wchodzi w życie z dniem 20 lipca 2026 r.